

Шашина М.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Shashyna Maryna

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄС

IMPLEMENTATION OF STRUCTURAL MODERNIZATION IN THE COUNTRIES OF EU

У статті проаналізовано запровадження структурної модернізації в країнах ЄС. Досліджено сучасні інструменти та механізми регулювання спільної аграрної політики, обґрунтовано основні напрями Фінансової перспективи 2015–2018 рр. в напрямі реалізації програмних цілей САП, а також проаналізовано програму розвитку сільських місцевостей. Проаналізовано проблеми переходу провідних країн світу до етапу постіндустріальності. Розглянуто концепцію загального сталого промислового розвитку. Досліджено нову роль промислової політики Європейського Союзу як невід'ємного складника глобальної стратегії розвитку, визначено основні напрями її модернізації. Досліджено зміни у фіскальній політиці країн Європейського Союзу, спрямовані на забезпечення стійкості державних фінансів та підтримку економічного зростання. Визначено нові підходи до регулювання й координації управління публічними фінансами держав-членів із боку ЄС. Розкрито питання застосування політики жорсткої економії для розв'язання завдань фіскальної консолідації. Досліджено основні механізми реалізації соціальної та інноваційної політики в країнах ЄС.

Ключові слова: модернізація, аграрна сфера, промислова політика, фіскальна політика, соціальні програми, інноваційна політика.

В статье проанализировано введение структурной модернизации в странах ЕС. Исследованы современные инструменты и механизмы регулирования общей аграрной политики, обоснованы основные направления Финансовой перспективы 2015–2018 гг. в направлении реализации программных целей САП, а также проанализирована программа развития сельских местностей. Проанализированы проблемы перехода ведущих стран мира к этапу постиндустриальности. Рассмотрена концепция общего устойчивого промышленного развития. Исследована новая роль промышленной политики Европейского Союза как неотъемлемой составляющей глобальной стратегии развития, определены основные направления ее модернизации. Исследованы изменения в фискальной политике стран Европейского Союза, направленные на обеспечение устойчивости государственных финансов и поддержку экономического роста. Определены новые подходы к регулированию и координации управления публичными финансами государств-членов со стороны ЕС. Раскрыты вопросы применения политики жесткой экономии для решения задач фискальной консолидации. Исследованы основные механизмы реализации социальной и инновационной политики в странах ЕС.

Ключевые слова: модернизация, аграрная сфера, промышленная политика, фискальная политика, социальные программы, инновационная политика.

In the course of the research, the abstract and logical method was used to study the theoretical foundations of and scientific approaches to the introduction of structural modernization in the EU. Particular attention was paid to the modernization of the agrarian and industrial sectors, fiscal policy, social programs and innovations. The research objective is to analyze the trends and mechanisms of structural modernization in the countries of the European Union. The author analyzes the introduction of structural modernization in the EU countries. In particular, modern tools and mechanisms of regulation of the common agricultural policy have been explored, the main directions of the Financial Perspective for 2015-2018 have been grounded towards implementation of the program objectives of the Common Agrarian Policy (CAP), as well as the rural development program has been ana-

lyzed. The problems of transition of the leading countries to the post-industrial stage are analyzed. The concept of sustainable industrial development is considered. The new role of the EU industrial policy as an integral part of the global development strategy was explored, the main directions of its modernization were determined. The changes in the fiscal policy of the EU countries aimed at ensuring the sustainability of public finances and supporting economic growth have been studied. New approaches to the regulation and coordination of public finance management of the member states by the EU are identified. The issue of applying austerity policy to solve fiscal consolidation tasks is covered. The main mechanisms of implementation of social and innovation policy in the EU countries are investigated.

Keywords: modernization, agrarian sphere, industrial policy, fiscal policy, social programs, innovation policy.

Постановка проблеми. Європейська інтеграція – це складний, багатогранний процес, що стосується усіх сфер економіки. Основними доказами важливості інституційного розвитку є EIPA – Європейський інститут державного управління, EPAN – неформальне об'єднання державних службовців усіх країн – членів ЄС та EURAN – веб-сайт для налагодження внутрішніх і зовнішніх комунікацій даних країн.

Наприкінці XIX – початку XX ст. країни Європейського Союзу, яким притаманний різний політичний та економічний устрій, дійшли висновку, що необхідні перегляд та переоцінка ефективності, а також реформування структурної модернізації. Особлива увага спрямовувалася на модернізацію аграрного та промислового секторів, фіскальної політики, соціальних програм та інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структурна модернізація країн ЄС зацікавила багато дослідників та науковців. Зокрема, Р. Акріл [7], М. Артис, Ф. Ніксон [8], В. Чужиков [6] спрямовували свої дослідження на етапи трансформації щодо підтримки АПК; І. Родіонов [5] досліджував проблеми постіндустріального суспільства; проблемам фіскальної політики присвячено праці В. Геєця, Т. Єфименко [2] та В. Кудряшова [3]. Проте, на нашу думку, недостатньо приділено уваги запровадженню саме структурної модернізації в країнах Європейського Союзу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз напрямів і механізмів структурної модернізації в країнах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структурна модернізація являє собою складний і комплексний процес, який торкається майже всіх сфер суспільного життя та галузей економіки. Після глибокої фінансової кризи, яка похитнула всі сфери економіки, у країнах Європейського Союзу запроваджується структурна модернізація. Зокрема, це модернізація аграрної, промислової, фіскальної, соціальної та інноваційної політики. Доцільно зупинитися на кожній із них окремо.

Модернізація аграрної політики проявляється через «спільну аграрну політику» (САП). Постійне реформування цієї політики сприяло своєчасній адаптації аграрного сектору до сучасних викликів глобалізації та посиленню ролі спільних інституцій у вирішенні проблем ЄС. Сьогодні САП – це багатофункціональна політика, яка сприяє поступовому пристосуванню європейських фермерів до ринкових умов, гарантує їм достатній рівень доходів, забезпечує добробут сільських територій і сприяє використанню виробничо-екологічних методів. У ст. 39 Римського договору (1957 р.) закріплено головні цілі САП. Вони спрямовані на підвищення продуктивності аграрного сектора шляхом сприяння технічному прогресу, забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимального використання чинників виробництва. Фінансова перспектива 2015–2018 рр. передбачає реалізацію програмних цілей САП через два стовпи: перший стовп включає інструменти, що забезпечують функціонування спільного внутрішнього ринку та пряму підтримку фермерським господарствам; другий стовп орієнтований на розвиток сільської місцевості (рис. 1).

Поява спільного внутрішнього ринку передбачає підтримку цін, яка забезпечується через Організацію спільних ринків (Постанова Ради ЄС № 298/2017) [11]. Пряма підтримка – це другий елемент першого стовпа САП. Доцільно відзначити, що прямі дотації були запроваджені у Спільноті відповідно до реформ Мак Шеррі 1992 р. як компенсація за зниження інтервенційних цін [12].

Другий стовп САП відображає систему розвитку сільської місцевості. Запровадження такої системи передбачено у реформі «Порядок денний 2000», згідно з яким спільну політику Спільноти щодо цього напряму мають супроводжувати та доповнювати інші інструменти САП.

Отже, головним у створенні аграрної моделі в країнах Європейського Союзу є другий стовп, який спрямований на досягнення соціально-економічних та екологічних цілей через проведення реструктуризації АПК.

Сьогодні існуюча програма імплементується за рахунок стратегічних планів. Ці плани містять групу заходів, які згруповані в чотири вісі з єдиним інструментом фінансування (Фонд розвитку сільських територій). Велике значення має фінансова дисципліна, яка імплементується завдяки Європейському фонду гарантій сільському господарству (EAGF) та Європейському фонду сільського розвитку (EAFRD).

Модернізація промислової політики. Постіндустріальна економіка країн ЄС передбачає значне зростання у сфері послуг, як у структурі ВВП, так і в структурі зайнятих. Сьогодні більша частка ВВП країн ЄС створюється у третинному секторі економіки (близько 71,5%); на частку вторинного сектора припадає 26,7% [11], такі тенденції спостерігаються також у структурі зайнятості населення.

Ключовим напрямом інтеграційного розвитку для економіки є сфера промисловості, від якої значною мірою залежить якість життя населення. Зрештою, саме розвиток промисловості дотичний до вирішення низки проблем, а саме зниження конкурентоспроможності економік європейських країн відносно інших країн світу, організаційні та фінансові складнощі всередині Союзу, негативні наслідки світової фінансової кризи тощо.

Промислова політика розпочала своє формування з Договору про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (1951 р.). Протягом існування ЄС проходила певна еволюція промислової політики, було розроблено низку концепцій і програм підвищення ефективності промисловості, пристосування її до глобальних змін і викликів із боку конкурентів на глобальному ринку. Не повною мірою ці програми були реалізовані.

Найважливіша промислова політика в країнах ЄС має пройти реструктуризацію промисловості. Всі країни ЄС можна поділити на дві групи:

1. високорозвинені промислові країни: Німеччина, Франція, Великобританія та Італія, це 50% населення та 70% ВВП;

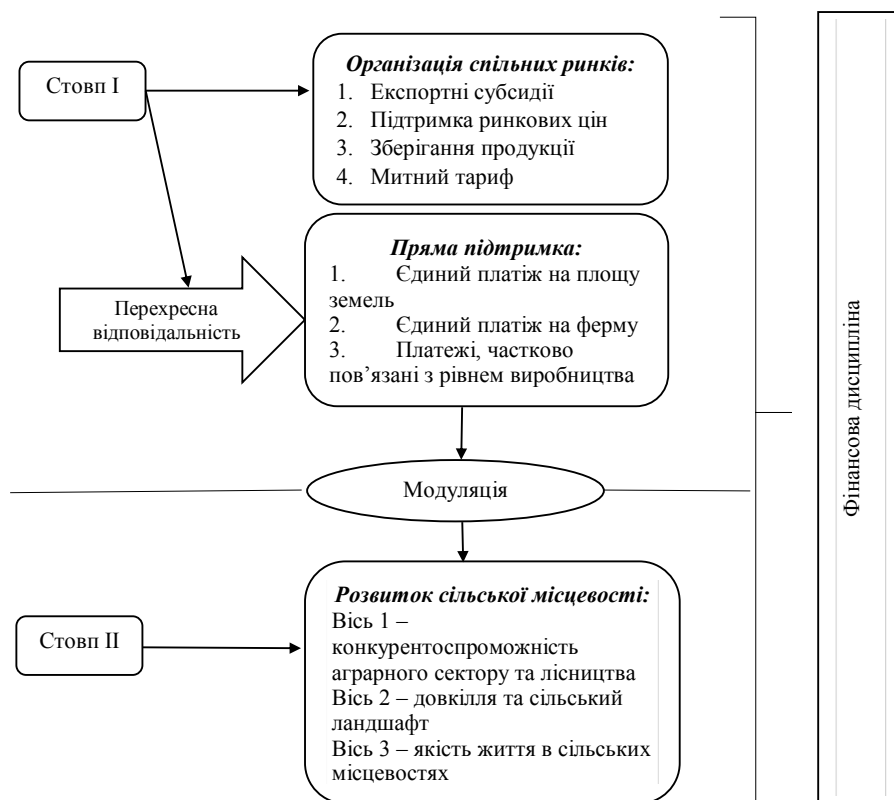

Рис. 1. Взаємозв'язок стовпів Спільної аграрної політики

Джерело: побудовано на основі [6; 4]

2. слабозвинені країни – всі інші країни ЄС. Важливим аспектом є те, що у структуризації промислової політики потрібно враховувати наведені вище регіональні особливості.

Розроблена стратегія «Європа – 2020» [10] врахувала всі виклики сьогодення в напрямі структурної модернізації в країнах ЄС. У цій Стратегії виділено складники вдосконалення промислової політики в ЄС. Серед основних напрямів виділено такі: «Інноваційний Союз», «Промислова політика ери глобалізації», «План із розвитку нових здібностей і збільшення кількості робочих місць».

Новітній напрям модернізації промислової політики спрямований на забезпечення конкурентоспроможності європейської промисловості, стабільний розвиток ЄС, зростання його місця і ролі в глобальній економіці.

Модернізація фінансової політики. Накопичення дисбалансів через зростання розривів між видатками та доходами викликало дефіцит. Таким чином, країни ЄС почали працювати в напрямі збільшення публічних видатків.

Були внесені певні зміни у фінансову політику країн ЄС. Доцільно враховувати, що саме фінансова сфера в ЄС має деякі особливості. По-перше, відсутнє жорстке управління з боку єдиного наддержавного органу (це не стосується монетарної полі-

тики). Кожна країна-учасниця регламентує розвиток публічного сектору чинним законодавством, лише управління бюджетними операціями покладено на національні уряди. Всі держави формують свої бюджети, які не підпорядковуються наднаціональним органам управління ЄС.

Основні нормативні документи, що регламентують засади фінансової політики ЄС, – Договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Європейського Союзу. Саме в них відображено основні принципи фінансової політики ЄС: справедливість, збалансованість і стабільність, субсидіарність, пропорційність, ефективність, цільовий характер використання державних ресурсів, захист фінансових інтересів Співтовариства, прозорість публічних фінансів [5, с. 35]. Імплементация механізмів фіскальної політики регламентується Пактом стабільності та зростання, Угодою про стабільність, координацію та управління в економічному і монетарному союзі (фіскальний компакт).

Основними індикаторами, за допомогою яких здійснюється регулювання фіскальної політики, є дефіцит публічного бюджету і борг СЗДУ у відсотках до ВВП. Інші, не менш важливі показники визначаються органами державного управління кожної країни самостійно. Саме цей підхід окреслює важливість показників дефіциту й боргу для фінансово-економічного розвитку не тільки країн – членів ЄС, а й усього Співтовариства. Високі значення дефіциту й боргу негативно впливають економіку держав, монетарну політику, зрештою, і на рівень життя населення.

Реформа системи оподаткування спрямована на зниження навантаження на доходи й прибуток, проте допускається підвищення рівня оподаткування майна. Основна мета даного методу – посилення конкуренції, та раціональне використання ресурсів.

Модернізація соціальної політики. Соціальна політика в країнах ЄС почала розвиватися у 80-х роках. Це підтверджено Єдиним європейським актом (1986 р.) та Хартією основних соціальних прав трудящих Співтовариства (1989 р.). Європейський акт описав новий підхід до законодавства ЄС, а Хартія визначила головні цілі соціальної політики Європейського Союзу [8, с. 22–25].

Соціальна політика в країнах ЄС упроваджується через розгалужену систему інститутів, які функціонують у рамках своїх повноважень, що відображені у Лісабонському договорі про внесення змін у Договір про Європейський Союз і Договорі про установа Європейського Співтовариства.

Механізм реалізації соціальної політики в Європейському Союзі складався поступово й удосконалювався майже півстоліття. Протягом цього часу змінювалася структура інститутів ЄС, але найбільше це торкнулося соціального вимірника. Це зрозуміло, адже соціальна політика отримала самостійний напрям із постійним розширенням своїх зобов'язань. Нові завдання викликали необхідність удосконалення виконавчої влади, збільшення компетенцій і створення нових структур, здатних упоратися з умовами сьогодення.

Модернізація інноваційної політики. Європейським Союзом визначено необхідність та доцільність розроблення сучасної інноваційної політики з удосконаленням традиційного набору її методів й інструментів. Основні механізми реалізації інноваційної політики в ЄС зображені на рис. 2.

Серед основних негативних чинників, пов'язаних із проблемами регулювання та провадження інноваційної політики між органами управління ЄС і країнами, які входять до його складу, такі: нераціональний розподіл повноважень у сфері інноваційної політики між Європейською Комісією та країнами ЄС; неефективний розподіл управлінських функцій стосовно реалізації інноваційної політики між Європейською Комісією та іншими установами ЄС, що призводить до дублювання таких функцій; переважання в інноваційній політиці ЄС національних інтересів.

Основні напрями вдосконалення інноваційної політики ЄС визначено в новій стратегії ЄС «Європа – 2020: Стратегія розумного, стійкого і всеосяжного зростання».

Висновки з даного дослідження. Запровадження структурної модернізації в країнах ЄС є необхідним атрибутом виходу з фінансової кризи та задоволення суспільних потреб. Провівши дослідження щодо модернізації аграрної сфери, визначено, що САП є однією з найважливіших наднаціональних політик ЄС, фінансування якої здійснюється зі спільних фондів Євросоюзу – EAGF та EFRD. Найвною тенденцією підтримки аграрного сектору ЄС є збільшення фінансування розвитку сільської місцевості, яка не може бути ідентифікована лише як складник регіональної політики, адже виступає потужним інструментом прихованого дотування сільськогосподарського сектору.

Основними напрямками модернізації промислової політики ЄС є такі: збільшення інвестиційної підтримки промислової політики; посилення інноваційного складника промислової політики, вдосконалення механізмів реалізації стратегічних напрямів інноваційної діяльності; подальший розвиток кластерного

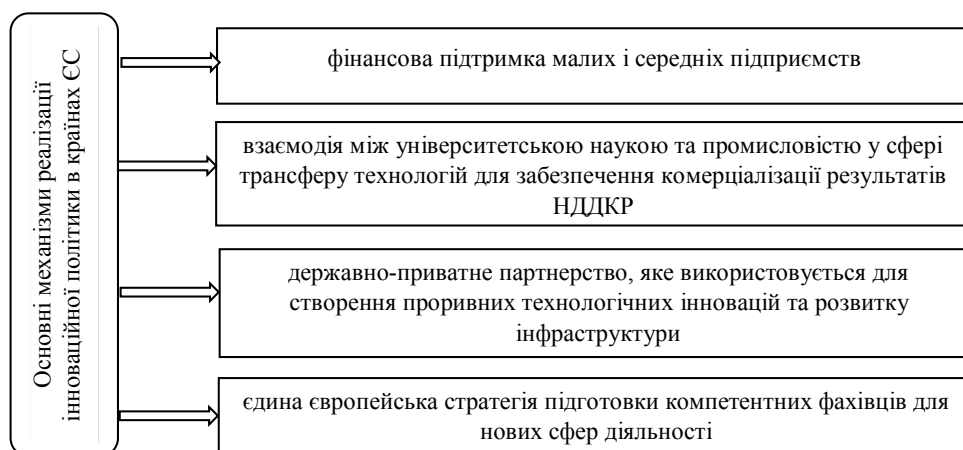

Рис. 2. Основні механізми реалізації інноваційної політики в країнах ЄС

Джерело: побудовано на основі [10; 12]

підходу до розвитку промисловості. Модернізація промислової політики за вказаними напрямами сприятиме підвищенню конкурентоспроможності європейської промисловості, а отже, подальшому ефективному розвитку самого Європейського Союзу та зростанню його ролі в глобальній економіці.

Фіскальна політика в країнах ЄС зазнала істотних змін. Було взято курс на здійснення заходів фіскальної консолідації, що спрямовані на обмеження дефіциту СЗДУ й державного боргу та передбачають оптимізацію державних видатків, а також внесення коректив у порядок формування дохідної частини публічних бюджетів.

Соціальна політика в країнах ЄС упроваджується через розгалужену систему інститутів, які функціонують у рамках своїх повноважень (Лісабонський договір про внесення змін у Договір про Європейський Союз і Договір про установа Європейського Співтовариства).

Сучасна інноваційна політика є необхідною для розвитку ЄС. Основними механізмами реалізації інноваційної політики в країнах ЄС є фінансова підтримка малих і середніх підприємств, взаємодія між університетською наукою та промисловістю у сфері трансферу технологій для забезпечення комерціалізації результатів НДДКР, державно-приватне партнерство.

Список використаних джерел:

1. Вітер І.І. Модернізація промислової політики ЄС за умов формування світосистеми глобалізму. Наука й економіка. 2015. Вип. 3. С. 92–97.
2. Єфименко Т.І. Актуальні питання сучасних стратегій реформування податкових систем. Фінанси України. 2013. № 3. С. 7–26.
3. Кудряшов В.П., Поддєрьогін А.М. Модернізація фіскальної політики в ЄС. Фінанси України. 2017. № 3. С. 19–35.
4. Проблеми промисловості ЄС. 2017. URL: <http://www.allbest.ru/> (дата звернення: 17.03.2017).
5. Родионова І.А. Современные тенденции развития промышленности мира: учебно-методическое пособие. М.: РУДН, 2012. 60 с.
6. Чужиков В., Вінська О. Модернізація аграрної політики ЄС. Міжнародна економічна політика. 2011. Вип. 1–2. С. 95–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2011_1-2_6 (дата звернення: 17.03.2017).
7. Ackrill R. The Common Agricultural Policy. – University Association for Contemporary European Studies. Continuum International Publishing group, 2010. 244 p.
8. Artis M., Nixson F. The Economics of European Union: Policy and Analysis. Forth Edition. Oxford Univesity Press. 2012. 436 p.
9. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. (2010, March 30). Official Journal of the European Union. URL: <http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:FULL:EN:PDF> (last accessed: 17.03.2017).
10. Europe 2020: a European strategy for smart, sustainable and inclusive growth URL: http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso007_-_europe_2020_-_en_version.pdf (last accessed: 17.03.2017).
11. Official Journal of the European Union: Council Regulation № 298/2017.
12. You key to European Statistics / Eurostat. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/data/main-tables>. (last accessed: 17.03.2017).